

Осередки філології

РОЗВИТОК НДІ СЛОВ'ЯНОЗНАВСТВА І КОМПАРАТИВІСТИКИ

У 1920-х роках на бердянських водах побував Микола Хвильовий. У листі до М. Зерова він написав, що Азовське море – то “таке ж прекрасне явище, як і це безхмарне небо степового півдня”.

Розташований на межі степу і моря Бердянськ існує на перетині цих двох смислових парадигм, і саме тому “простір і час” по-особливому наповнюють і напружують його повсякденне інтелектуальне життя. Море занурює нас у першоджерела європейської культури – аж до гомерівських часів; степ знову повертає нас до самих себе.

Чутлива до поетичного слова людина помічає, що на березі моря слово Гомера звучить інакше, ніж у великому місті з його неминучою метушнею. Саме море розмовляє з нами гекзаметром. Тож якщо концепт “степової Еллади” має сенс, то саме тут.

Давнина і сучасність тут зустрічаються й поєднуються. Невипадково й тематика, до якої звертаються науковці Бердянська, охоплює і хоріві пісні Піндара, і трагедії Софокла, і те, що належить до постструктуралізму.

Справжня думка завжди вкорінена в землі. Водночас вона всотує те, що її оточує: ритм моря, спокійну, роздумливу велич гір чи таємничий говір лісу. Її не можна відірвати від звичного ґрунту й безкарно перенести в інше місце. Знесилена, вона втратить свою життєдайність і органічність, стане стандартною і нецікавою – “декламацією”, як говорив В. Стефаник. Те, що ми називаємо *грецьким* словом “філологія”, – це наша здатність бути гідними співрозмовниками смислів, що зберігаються протягом тисячоліть мовою, а свою життєдайність отримують від живого оточення – моря, гір, лісу, тобто від того ж, чим живе й сама людина. Філолог, отже, – *еллін* від народження, і він відрізняється від будь-якого іншого науковця (наприклад, від фізика, математика чи логіка, які також претендують на це звання) тим, що не має права забувати про це своє шляхетне походження.

Центром інтелектуального життя, навколо якого переплітаються безліч думок, учинків, суджень, дискусій, у Бердянську виступає державний педагогічний університет. З травня 2006 р. на базі філологічного факультету університету було відкрито Інститут філології (директор – доктор філологічних наук професор Вікторія Зарва). Новий структурний підрозділ одразу заявив про себе новими починаннями в навчальній сфері, а особливо в науковій. Результати плідної діяльності Інституту філології були відзначені срібною медаллю на виставці “Сучасна освіта в Україні – 2009” у номінації “Інтеграція науки і освіти – необхідна умова підвищення якості підготовки фахівців у вищих навчальних закладах”.

Важливим досягненням для університету та Інституту філології було створення 1 квітня 2007 р. разом із Інститутом літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України за підтримки М.Г. Жулинського і вченої ради Науково-дослідного інституту слов'янознавства і компаративістики. Директором стала молодий перспективний науковець Елліна Циховська (сьогодні – докторант кафедри теорії літератури та компаративістики Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка; тема дисертації “Художній часопростір Леопольда Стаффа: компаративний аспект”). У постійному контакт з бердянськими науковцями працюють доктори філологічних наук О. Астаф'єв, Ю. Ковалів, І. Мегела, П. Михед, Є. Нахлік, Р. Радишевський, Л. Скупейко, А. Ткаченко та ін.

За неповних три роки НДІ слов'янознавства і компаративістики виступив ініціатором і співорганізатором Міжнародних наукових конференцій “Актуальні проблеми сучасної

компаративістики” (вересень 2007 р.), “Література для дітей і про дітей: історія, сучасність, перспективи” (вересень 2008 р.), “Місто як текст: літературні проєкції” (вересень 2009), “Північне Приазов’я у філософсько-історичному та філологічному вимірі” (15-16 травня 2008 р.), Міжнародної інтернет-конференції “Українська література і загальнослов’янський контекст” (16-18 квітня 2008 р.), наукових читань “Поетика творчості М.В. Гоголя” (22 травня 2008 р.), “Полемічна література в контактено-генетичних зв’язках і типологічних сходженнях” (11 грудня 2008 р.), “Дмитро Чижевський з погляду сучасності” (17 грудня 2009 р.). Готується проведення міжнародної наукової конференції “Мариністика в літературі”.

Науковці-філологи мають можливість друкуватися у фахових міжвузівських збірниках наукових праць “Актуальні проблеми слов’янської філології” та “Актуальні проблеми іноземної філології”, що мають свідоцтва про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації Міністерства юстиції України, а також уведено до переліку наукових видань за дозволом ВАК України.

Свідченням практичного впровадження результатів наукових розвідок став лист, який нещодавно отримали від Н. Марченко, працівника Національної бібліотеки України для дітей (м. Київ), у якому зазначається: “Оскільки на сьогодні виданий Вами збірник “Актуальні проблеми слов’янської філології” (Донецьк, 2009) є найбільш науково повним щодо наукового охоплення проблем книговидавництва для дітей в Україні й містить чимало цікавих усім фахівцям країни матеріалів, ми були б вдячні, коли б Ви згодні були дати дозвіл на оприлюднення на сайті бібліотеки статей, безпосередньо пов’язаних з цікавою нам проблематикою”.

Нещодавно побачила світ колективна монографія “Література у просторі культури” (Донецьк, 2009), автори якої проаналізували міський текст в українській прозі міжвоєнного двадцятиліття (Ольга Харлан), розкрили театралізоване відображення життя в міфопоетичному просторі Івана Малковича (Ніна Анісімова), міфопоетичну модель світу в ліриці Василя Герасим’юка (Вікторія Копиця), архетип Попелюшки в сучасній “гламурній прозі” (Софія Філоненко). Готується до друку й незабаром вийде у світ ще одна колективна праця – “Про тенденції розвитку сучасної теорії літератури”.

Діяльність Науково-дослідного інституту слов’янознавства і компаративістики – це своєрідна школа, у якій як молоді, так і досвідчені літературознавці отримують можливість для подальшого наукового зростання. Так, за ці три роки були захищені докторські дисертації Ольгою Харлан (“Моделі катастрофізму в українській і польській прозі міжвоєнного двадцятиліття”), Олександром Домащенком (“Лірична поезія в аспекті інтерпретації і тлумачення”). Стали докторантами провідних наукових центрів України Елліна Циховська, Олена Колінько, Ніна Анісімова, Софія Філоненко, Ольга Новик. Дякуємо літературознавцям України за постійну підтримку всіх наукових заходів, що проводяться в нашому НДІ.

“Чому ми залишаємося у провінції?” – запитував колись М. Гайдеггер. Провінції притаманний природний ритм життя, водночас вона більшою мірою відповідає рухові самої думки, яка неквапливо, як дерево, має зростати, аби не поспіхом, а в належний час принести плід, той, що, можливо, втамує духовну жагу наступних поколінь. Я не перестаю мріяти про формування в Бердянську центру тієї філології, яка може зміцнити і природно розвиватися саме тут – на своєрідному перетині парадигм, часів, просторів.

*Директор НДІ слов’янознавства і компаративістики
доктор філологічних наук
Олександр Домащенко*